Riksdagens protokoll 1990/91:37

Måndagen den 3 december

Kl. 11.00–12.07

Protokoll 1990/91:37

Svar på interpellationer

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 26 och 27 november.

2 § Svar på interpellation 1990/91:81 om ensamstående föräldrars situation

Anf. 1 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Eva Zetterberg har frågat mig:

1. Är regeringen beredd att ta initiativ så vi får biståndsregler som är lika för hela landet?

2. Är regeringen beredd att ta initiativ så att ekonomiskt bistånd kan ges fullt ut även när en ensamstående förälder har deltidsarbete och då utan någon individuell prövning?

3. Är regeringen beredd att ändra skattereformen så att inte de ensamstående föräldrarna drabbas?

4. Hur kommer regeringen se till att krispaketet inte drabbar föräldrar som är hemma med sjuka barn?

Enligt socialstjänstlagen har socialnämnden i kommunen att svara för ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Rätten till bistånd, varav ekonomiskt bistånd är en del, skall ges så att den det gäller tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Vad som skall ingå i begreppet skälig levnadsnivå ankommer i första hand på kommunen att bestämma. Socialstyrelsen ger ut allmänna råd om normer vid beräkning av socialbidrag. Som vägledning för utformningen av socialbidragsnormer finns riksskatteverkets normalbelopp för existensminimum vid inkomsttaxering och konsumentverkets beräkningar. Genom domar i ett antal överklaganden har vidare en viss praxis utformats.

Det är viktigt att poängtera att rätten till socialbidrag alltid skall prövas individuellt. Det är den enskildes situation som skall avgöra biståndets storlek och utformning. Detta gäller även i fråga om ekonomiskt bistånd till en ensamstående förälder som har deltidsarbete.

En individuell prövning måste ske i kommunen, även om huvudregeln är att vederbörande måste stå till arbetsmarknadens förfogande och i första hand klara sin försörjning på annat sätt än genom socialbidrag.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till det svar jag senare i dag kommer att lämna Hans Göran Franck om en särskild översyn av socialtjänstlagens biståndsregler.

När det gäller skattereformen och de ensamstående föräldrarna visar de beräkningar som togs fram av finansdepartementet i samband med att skattereformen presenterades i våras, att den disponibla inkomsten för ensamstående med ett eller två barn ökar med i genomsnitt ca 6 %.

En viktig förklaring till detta utgörs av den kraftiga ökningen av bostadsbidragen till dessa grupper. Dessutom har i propositionen om kvarvarande frågor i skattereformen, 1990/91:54, regeringen uttalat att förslag kommer att läggas fram om ekonomiska insatser för ensamföräldrarna med hänsyn till de ekonomiska effekter som slopandet av skattereduktionen innebär för dessa grupper. Hur kompensationen närmare skall utformas kommer att redovisas i ett senare skede.

I det förslag till ändring i sjukförsäkringsreglerna som regeringen nyligen lämnat till riksdagen har särskild hänsyn tagits till de föräldrar som är hemma för vård av sjuka barn. Sålunda kommer en reducering av kompensationsgraden inom sjukpenningförsäkringen från 80 % till 65 % för de tre första dagarna i en sjukperiod inte att gälla den tillfälliga föräldrapenningen. Där kommer kompensationsgraden att vara 80 % under hela sjukperioden.

Anf. 2 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Bengt Lindqvist för svaret på min interpellation.

Min frågeställning gäller villkoren för ensamstående föräldrar och hur dessa villkor i olika avseenden kan förbättras. Det finns i dag ca 150 000 ensamstående mammor i Sverige. Tillsammans har de ca 200 000 barn. Sedan finns det självklart också ensamstående pappor, men det är väldigt få av dem som har ekonomiska problem, vilket de flesta ensamstående mammor har. Aftonbladet har under hösten förtjänstfullt beskrivit deras situation och lämnat konstruktiva förslag till vad som faktiskt kan göras för att förbättra situationen för ensamstående mammor.

Den frågeställning som jag har tagit upp här kan ses ur många olika aspekter, och statsrådet har svarat på mina frågor. Även andra riksdagsledamöter har både i dag och vid andra tillfällen tagit upp en del av dessa frågor.

Jag vill inte påstå att jag är överens med statsrådet när det gäller svaren på en del av frågorna, bl.a. det som rör skattereformen.

Jag skall koncentrera mig på frågan om rätten till deltidsarbete för ensamstående föräldrar. Självklart föredrar jag och vänsterpartiet en generell förkortning av arbetsdagen till sex timmar för alla. Men vägen dit tycks vara väldigt lång. I dag har alla föräldrar med barn under tolv år lagstadgad rätt till sex timmars arbetsdag, men det är faktiskt bara de som har råd till det som kan använda sig av den rättigheten.

I statsrådets svar poängteras att rätten till socialbidrag skall prövas individuellt. Ja visst, det är ju så det är, och så det i huvudsak bör gå till. Ändå upplever denna grupp föräldrar att detta är ett mycket förnedrande system. Jag kan inte förstå varför de skall prövas individuellt om det gäller en ensam-

stående förälder, och varför dessa i teoretiska fall ändå kan tvingas till heltidsarbete för att klara sin försörjning.

Självklart finns det ensamstående föräldrar som orkar och vill ha heltidsarbete. Det är inte dem vi talar om i dag. De allra flesta föräldrar som har barn under tolv år varken vill eller orkar arbeta heltid, men tvingas till det av ekonomiska skäl. Det är endast om man söker socialbidrag individuellt som det går att komma till rätta med det. Det borde i stället finnas generella lösningar och riktlinjer som är gemensamma för alla kommuner. Det skall inte ankomma på en enskild socialarbetare eller socialnämnd i varje kommun att besluta om den frågan.

Jag undrar om statsrådet anser att rätten till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar skall prövas individuellt. Skall det vara beroende av om man har råd att använda sig av den lagstiftningen eller inte? Jag undrar om statsrådet anser att det är rimligt att en ensamstående förälder med ett eller flera barn under tolv år skall behöva arbeta heltid.

Jag vill dessutom, herr talman, fråga Bengt Lindqvist om en annan aspekt på den här frågan. I Aftonbladets serie fanns det även möjligheter för enskilda personer att ringa in sina synpunkter och frågor till Bengt Lindqvist. I ett sådant avsnitt i Aftonbladet den 11 oktober lovade Bengt Lindqvist att hjälpa till, om en förening av ensamstående föräldrar skulle bildas och att staten skulle gå in med stöd till en sådan förening. Den 24 november blev det klart med bildandet av en sådan förening, Ensamföräldrars riksorganisation, EFRO. Jag undrar därför på vilket sätt staten ämnar gå in och stödja den föreningen.

Anf. 3 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att detta är en mycket angelägen diskussion. Det är viktigt att hitta rätt avvägning mellan generella och mer selektiva insatser till stöd för ensamföräldrarna. Så långt är vi helt överens.

Problemet med att införa en generell regel om socialbidrag för deltidsarbetande ensamstående föräldrar är att vi därmed inför en stående ordning som egentligen är ett slags vårdnadsbidrag. Gränsdragningen, storleken och naturligtvis finansieringen när det gäller en sådan insats är olösta frågor. Den grund som vi nu bygger vår politik på är att så långt som möjligt underlätta för de här grupperna, liksom för andra utsatta grupper med generella insatser. Det gäller barnbidragen, utbyggnaden av barnomsorgen och utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Båda delarna i föräldraförsäkringen är viktiga, både vården av det lilla barnet och vården av sjuka barn. Vi försöker även skapa en ekonomisk ram för ensamstående föräldrar när det gäller de riktade bostadsbidragen. Som jag sade i svaret, kommer vi att förutom barnbidragshöjningen och den kraftiga bostadsbidragshöjningen att lägga fram förslag om ett riktat stöd till den här gruppen som en följd av slopandet av den särskilda skattereduktionen på 1 800 kronor. Vi arbetar med detta förslag.

Det är viktigt att vi därutöver har detta individuellt prövade socialbidrag som ett yttersta skyddsnät när det behövs. Samtidigt får vi göra avvägningen mellan att arbeta och möjligheten att vara hemma i det individuella fallet. Detta sker hela tiden mot bakgrund av att hävda att människor i grunden allra först måste klara sin egen försörjning. Men det är ingen tvingande regel

att var och en skall arbeta heltid om man har en familjesituation av det slag som vi har diskuterat nu.

Sex timmars arbetsdag är en viktig långsiktig fråga. Är det några grupper som skall prioriteras i det sammanhanget, är det småbarnsföräldrarna och naturligtvis de ensamstående föräldrarna som ligger mycket långt framme i en sådan diskussion. Frågan är då vilken strategi vi använder för att arbeta med frågan om sextimmarsdagen.

När det gäller den direkta frågan om en förening av ensamstående föräldrar, tycker jag att det är mycket bra om en sådan förening bildas, och den har uppenbarligen bildats nu. Om många ansluter sig till den och den kan erbjuda dem som ingår i föreningen ett stöd, skall jag naturligtvis fundera över vad vi har för möjligheter att ge en sådan förening stöd på olika sätt. Ännu så länge har inga kontakter tagits mellan föreningen och oss inom socialdepartementet. Det kanske är så med den här föreningen som med många andra, att man måste få växa ett tag och etablera sig, innan det är dags att diskutera relationerna med samhället i övrigt.

Anf. 4 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag tackar för den senaste upplysningen från statsrådet. Jag är övertygad om att föreningen kommer att höras av så fort den är på det klara med på vilket sätt man önskar detta stöd från staten.

I övrigt är vi överens om att det är generella åtgärder som är väsentliga. För mitt partis del är det åtgärder som sex timmars arbetsdag, generella barnbidrag, bostadsbidrag och andra åtgärder som på allvar kan förändra situationen även för ensamstående föräldrar. Självfallet är det bra att regeringen kommer att särskilt se över situationen när det gäller skatteregler för den här gruppen. Jag hoppas att det kommer ett glädjande besked senare.

Vi är däremot inte överens när det gäller möjligheten till socialbidrag. Jag tycker inte att det är att göra undantag från den stora generella regeln om individuella prövningar av socialbidrag när man säger att det är självklart att ensamstående föräldrar har rätt till deltidsarbete med sex timmars arbetsdag.

Jag vill även gärna koppla den här frågan till det förebyggande sociala arbetet. Vi diskuterar ju ofta situationen för de allra mest utsatta i vårt samhälle, de ungdomar som får allvarliga sociala problem. Samhället tvingas där ofta till ingripanden och ofta mycket kostsamma sådana.

I ett arbete som pågick i Stockholms kommun under förra året lades en rapport fram som kallas Rapport från arbetsgrupper för åtgärder mot ungdomsvåldet i Stockholm. Denna grupp arbetade under ledning av Kjell E Johansson. I denna rapport har Lars Lorentzon från barnbyn Skå skrivit en mycket tänkvärd sak som jag tycker att man kan knyta an till. Han skriver: "När jag jämför denna familj" – en familj från sämre omständigheter – "med min egen framstår kontrasten. Jag har en stor släkt och en mängd inflytelserika och användbara vänner. Jag känner läkare, advokater, präster och politiker. När kriser möter finns det alltid en mängd människor att tillgå. Jag bor i ett stort hus. Sällan behöver vi störa varandra. Mina barn kommer i allmänhet hem från dagis, skolor och arbeten och tillför berättelser som gör mig glad. Min hustru är frisk och synnerligen kompetent.

När nu den 'fattiga' familjens barn kommer till 'dagis' och senare till skolan – de barnavårdande institutioner som vi faktiskt skapat för att hjälpa dessa barn till ett vidare och rikare liv, hur går det då? Blir de de verkliga kelgrisarna som dess vårdare verkligen bemödar sig om?"

Jag tycker att detta är ett belysande citat. Det visar hur viktigt det är att vi vänder på steken och faktiskt ger de barn, som vi vet behöver detta, stöd på ett tidigare stadium innan de hamnar i sociala problem.

Anf. 5 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Vi är helt överens om detta. Vi har glädjande nog åtskilliga aktiviteter på gång nu för att lyfta fram de mest utsatta barnen i det svenska samhället och för att få en diskussion hur vi kan ge dem ett mer effektivt stöd, så att de kan få fotfäste i livet på ett bättre sätt än i dag. Detta är ett område som jag för min del vill prioritera mycket högt i den fortsatta diskussionen om hur vi skall använda de resurser vi arbetar samman.

I övrigt är det viktigt att hålla fast vid en riktig avvägning mellan generella och selektiva åtgärder på det här området. Höjningen av barnbidraget, höjningen av bostadsbidragen och det särskilda stödet, som vi skall återkomma till, är medel som jag tror är verkningsfulla för att nå fram till ensamstående föräldrar. Våra kalkyler visar att den genomsnittliga behållningen av skattereformen skall ligga på plus. Det är dock alltid problem med sådana beräkningar när man kommer ner på den enskildes nivå. Det finns därför all anledning att mycket noga studera effekterna av skattereformen. En sådan kontinuerlig utvärdering kommer också att ske så att vi skall kunna se om de preliminära kalkylerna verkligen håller. Gör de inte det, måste man enligt min uppfattning vara beredd att vidta fördelningspolitiska åtgärder.

När det gäller stödet till barn och ungdomar vill jag hänvisa både till det arbete som nu socialstyrelsen bedriver som en uppföljning av olika projekt och till det arbete vi själva bedriver inom socialdepartementet, som gäller en effektivare insats beträffande behandlingshem samt förebyggande insatser i syfte att nå barnen och ungdomarna. Jag tror att det är mycket viktigt att hela denna problematik lyfts fram i ljuset. Jag har därför också sagt att jag för min del vill stimulera till forskning och utvecklingsarbete på ett bredare plan än vad vi hittills har lyckats åstadkomma.

Anf. 6 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Självfallet är det viktigt med forskning och utveckling och att man följer upp de insatser som har gjorts för att se att de ger det resultat man önskar. Men det är också viktigt att de förbyggande insatserna får finnas kvar. I många kommuner, exempelvis här i Stockholms kommun, och i Stockholms socialförvaltning, försvinner nu en hel del av de förebyggande insatserna på grund av att budgetar skärs ner och på grund av att man måste satsa på sådana åtgärder som man enligt lagen är tvungen att vidta.

Så till frågan om de ensamstående föräldrarna och rätten till socialbidrag. Det är min förhoppning att statsrådet Lindqvist, i diskussionerna inom socialdepartementet och med socialstyrelsen, ändå överväger om det inte, bland de allmänna råd som socialstyrelsen ger till kommunerna, borde ingå ett råd om att det för ensamstående föräldrar bör finnas en möjlighet till endast sex

timmars arbetsdag. Denna möjlighet bör alltså inte ifrågasättas ute i kommunerna. Jag tror att det vore av stort värde för de personer som berörs men också för socialdistrikten runt om i Stockholm och även i övriga delar av landet, om det fanns en klar riktlinje om att detta är statens och socialstyrelsens uppfattning i frågan.

Även om statsrådet i dag inte är beredd att säga ja till detta, är det min förhoppning att statsrådet tar med sig frågan och ytterligare överväger den i de fortsatta diskussionerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:84 om rätten till socialbidrag

Anf. 7 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Hans Göran Franck har till socialministern ställt följande frågor:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att avhjälpa de akuta svårigheter som finns inom socialtjänsten då det gäller människor med de största och tyngsta behoven?
2. Vilka strukturförändringar och övriga åtgärder kommer att vidtas för att generellt förstärka skyddsnätet inom socialtjänsten?
3. Kommer en översyn av rätten till socialbidrag och annat bistånd att göras?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

De uppgifter Hans Göran Franck hänvisar till om utbetalning av socialbidrag är, såvitt jag förstår, statistiska centralbyråns redovisning av en ny statistik över utbetalning av socialbidrag. Enligt denna statistik har under första halvåret 1990 2,4 miljarder kronor utbetalats i socialbidrag. Eftersom denna statistik är ny saknas jämförbara siffror från tidigare år, vilket innebär att det inte är möjligt att dra slutsatser på årsbasis. Det finns dock inget i detta material som tyder på någon real ökning av socialbidragskostnaderna.

I en rapport, På väg från socialbyrån – att ge människor alternativ till socialbidrag, har socialstyrelsen bl.a. understrukit behovet av samarbete mellan socialtjänsten och andra instanser som arbetsförmedling, arbetsmarknadsinstitut, försäkringskassa, konsumentvägledning, den psykiatriska vården, hälso- och sjukvården i övrigt, arbetsgivare, m.fl. En gemensam strävan måste vara att genom samarbete och utveckling av nya arbetsmetoder ge människor som hamnat i svårigheter ett sådant stöd att de så snart som möjligt kan komma ut i förvärvsarbete. För att undvika att människor fastnar i ett bidragsberoende måste det ske en ökad satsning på aktiva rehabiliteringsåtgärder på många olika plan. Regeringen avser att under våren 1991 förelägga riksdagen förslag som grundar sig på rehabiliteringsberedningens betänkande om en särskild rehabiliteringsersättning.

I en annan rapport, Behövs socialbyrån?, har socialstyrelsen gjort en analys av socialbyråernas arbete inom individ- och familjeomsorgen. Denna rapport visar på de ökade krav och förväntningar som ställs på socialby-

råerna. Det konstateras i rapporten att socialbyråerna av olika skäl inte kan leva upp till de högt ställda kraven, i synnerhet inte när det gäller arbetet med de allra mest utsatta grupperna. Socialstyrelsen kommer med början omkring årsskiftet 1990-1991 att föra ut frågorna om individ- och familjeomsorgen till en bred debatt. I första skedet kommer man att vända sig till beslutsfattare, politiker och chefstjänstemän inom kommunerna.

Remissbehandlingen av handikapputredningens delbetänkande om överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten har nyligen avslutats. Remissinstanserna har skiftande synpunkter, men i flera remissvar krävs en ytterligare precisering av socialtjänstlagens biståndsregler. Svenska kommunförbundet har vidare i en skrivelse till regeringen hemställt om en översyn av biståndsreglerna och ansvarsförhållandena mellan olika huvudmän.

Det finns enligt min mening skäl att göra en översyn av socialtjänstlagen, där hänsyn bör tas till de olika synpunkter som framkommit. Arbetet med att ta fram direktiv till en sådan utredning har påbörjats inom socialdepartementet.

Anf. 8 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

I svaret säger Bengt Lindqvist beträffande bakgrunden två olika saker. Dels säger han att det inte går att dra några slutsatser om socialbidragens utveckling därför att jämförbara siffror från tidigare år saknas hos SCB, dels uppger han å andra sidan att inget i detta material från SCB tyder på någon real ökning av socialbidragskostnaderna. Han hänvisar till att denna statistik är ny, men han kan till min förvåning för egen del på grund av detta material uttala att inget tyder på att någon real ökning av socialbidragskostnaderna skett.

Det finns annat material än SCBs nya statistik att grunda sig på då det gäller utvecklingen av socialbidragen i landet. Inom Svenska kommunförbundet gör man den beräkningen – som angavs i min interpellation och som också redovisats i Kommun-Aktuellt – att utbetalningarna av socialbidrag i år kommer att överstiga 5 miljarder kronor och att detta är en rekordhög nivå. Man befarar också att inflationen med stegrade priser, högre hyror och räntehöjningar nästa år leder till att allt fler behöver socialtjänstens bistånd.

Socialstyrelsen konstaterade nyligen, att när skyddsnätet blir överbelastat är det människor med de tyngsta behoven – missbrukare, hemlösa, s.k. destruktiva ungdomar och människor med psykiska problem – som trängs ut. Detta är givetvis fel samtidigt som det är det mest allvarliga.

Det är en mycket känslig fråga att konstatera att det finns fattigdom i vårt samhälle. Ännu värre blir det om fattigdomen ökar i omfattning. Men vi måste se sanningen i vitögat om det i större utsträckning skall vara möjligt att vidta mera radikala åtgärder för att angripa problemen.

De åtgärder som förbereds synes vara otillräckliga, om inte Bengt Lindqvist kan redovisa några oväntade mer ingripande förslag. Den utdragna hanteringen av dessa frågor, som diskuterats och utretts under lång tid, synes inte leda till några påtagliga förbättringar. Risk föreligger att de nuvarande

ekonomiska svårigheterna och den väntade lågkonjunkturen t.o.m. kan förvärra situationen.

På kommunalt håll ifrågasätts i dag allt oftare de nuvarande reglerna för socialbidraget och överklagningsrätten. Det gäller emellertid att utveckla och förstärka rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen, och inte att avveckla eller att försvaga den.

I en aktuell undersökning – Beslut om socialbidrag i storstad, med Tapio Salonen som ansvarig forskare – konstateras betydande skillnader mellan kommunerna. Den ansvarige forskaren hävdar i anslutning till rapporten att man för att råda bot på de nuvarande bristerna kunde lägga över stora delar av socialbidragshanteringen på försäkringskassorna enligt den s.k. Softmodellen. Socialarbetarna kunde därmed också få mer tid över för alla de tunga ärenden som man i dag har svårt att hinna med på socialbyråerna. Samtidigt skulle man få bort de inslag i handläggningen som uppfattas som kränkande för de hjälpsökande.

För mer än tio år sedan föreslog socialutredningen att det kommunala socialbidraget till stora delar skulle ersättas med ett socialförsäkringstillägg, som betalas ut av de allmänna försäkringskassorna. Trots att denna reformtanke vann bred anslutning har förslaget ännu inte genomförts.

Bengt Lindqvist anger i sitt svar att Kommunförbundet har i en skrivelse till regeringen hemställt om en översyn av biståndsreglerna och ansvarsförhållandena mellan huvudmännen. Bengt Lindqvist berör också ett betänkande om överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning. Det betänkliga är att syftet från en del håll synes vara inte bara att precisera biståndsparagrafen utan i själva verket att inskränka antalet behovssituationer. Man vill införa kommunalbesvär i stället för förvaltningsbesvär i biståndsärenden, vilket av allt att döma skulle försämra situationen. Jag delar den uppfattningen som socialdirektören i Stockholm gett uttryck för, nämligen att talet om domstolarnas vidlyftiga tolkning av begreppet bistånd är överdrivet. Det finns därför inte skäl att inskränka något i rätten att överklaga.

Jag har av Bengt Lindqvist fått svar på min tredje fråga i interpellationen, nämligen om en översyn av rätten till socialbidrag och annat bistånd. Men de två övriga frågorna hade jag önskat få mer belysta än vad som här skett.

I Stockholm sover ett stort antal människor i trappuppgångar, under broar, i kulvertar och på parksoffor. Uteliggarnas antal har ökat. Det beror, sägs det, på social nedrustning under 1980-talet.

Marknadsstyrningen har också kommit in i vården. Det är inte precis någon tävlan om att bli bäst på att ta hand om människor med de tyngsta och svåraste problemen.

Anf. 9 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill göra ett kort inlägg och framför allt ta upp en grupp som man sällan talar om när det gäller de som har det svårt socialt, nämligen styvfamiljerna. Människor med till synes bra inkomster, i varje fall medelgoda inkomster, har svårt att klara sig i den nya styvfamiljen. Båda i det nya samboförhållandet eller äktenskapet kan ha barn i föregående äktenskap som de dels kan behöva betala bidragsförskott till, dels har på besök, något

som ökar matkostnaden och gör att man har behov av en större lägenhet. Människor med ganska bra inkomster kan komma under existensminimum.

Dessa familjer nämns aldrig när man talar om de människor som har det svårt, t.ex. ensamma mödrar. Såvitt jag kan förstå kommer antalet socialbidragsökande ur denna grupp att öka oerhört mycket, och barn kan komma i kläm. Föräldrar har kanske inte råd att utnyttja sin umgängesrätt, och detta är allvarligt. Att utnyttja umgängesrätten kostar alltid pengar, och då får man kanske avstå från detta för att klara hyran eller matkostnaderna.

Man befarar nu i kommunerna att det skall komma en mycket stor grupp nya socialbidragssökande. Det är inte de som Hans Göran Franck talade om i slutet av sitt anförande, nämligen bostadslösa, utslagna eller missbrukare, utan vanliga familjer med par eller ensamstående som inte längre klarar sig. De har redan förut haft små marginaler men lyckats klara sig, men nu ramlar de under socialbidragsgränsen.

Visserligen ökar bostadsbidragen, men detta är också något som ligger på kommunernas bord som de får svårt att klara av. Detta gör att man i kommunerna inte kan beräkna de pengar som går åt, och man klarar inte att hålla sin budget. När budgeten läggs fram finns det så många osäkra moment på den sociala sidan när det gäller bostadsbidrag och socialbidragssökande att man har svårt att beräkna anslaget.

Detta tycker jag är ganska allvarligt. Det beror delvis på skattereformen, men även på andra saker, att man får mindre att röra sig med. De människor som slås ut, bl.a. uteliggarna, kostar ofta samhället väldigt mycket. Det finns här i Stockholm ett hundratal människor som hör till den gruppen, vilka tas in för vård och som kostar oerhörda summor på Frösön eller på andra vårdhem. De kan kosta uppemot en halv miljon om året. I förlängningen innebär detta att man måste sätta in många fler preventiva åtgärder och arbeta förebyggande.

Jag har härutöver ingenting att tillägga till det socialministern och Hans Göran Franck har sagt, förutom att 400 milj.kr. är avsatta för rehabiliteringsåtgärder. Det är mycket intressant att en proposition nu kommer under våren med ett förslag som grundar sig på rehabiliteringsutredningens betänkande, och det kommer också att avsättas medel för detta ändamål. Det är viktigt att vi så snart som möjligt får många människor tillbaka i arbete eller till ett verksamt liv – även om de inte lyckas komma tillbaka till arbetet.

Anf. 10 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill kommentera några av de områden som mina båda meddebattörer har tagit upp.

Först och främst har vi Svenska kommunförbundets och handikapputredningens olika synpunkter på överklagningsrätten och ekonomisk behovsprövning o.d. De representerar två diametralt olika synsätt. Handikapputredningen pläderar ju för en förstärkt besvärsrätt för den enskilde, medan Kommunförbundet pekar på problemen i samband med den nuvarande lagen och en del rättsutslag som man menar strider mot tankarna från början i socialtjänstlagen.

Det är viktigt att veta att det finns en ganska stor spännvidd mellan de synpunkter som nu finns på socialtjänstlagen. Jag har för avsikt att försöka

baka in båda dessa utgångspunkter, dvs. den enskildes rätt till ett starkt skydd och kommunernas möjligheter att på ett rimligt sätt bestämma de insatser som skall göras.

För min del är utvecklingen av socialbidragen en viktig barometer, en signal på hur det står till i vårt samhälle med fördelningspolitiken. Vi kan strida om detaljerna i den nya statistiken. Socialdepartementets uppgift är att fördela 4,8 miljarder för det här året, om man antar att bidragsnivån för andra halvåret blir lika hög som för det första. Då motsvarar ökningen ungefär inflationen. Det är därför vi säger att det inte finns något som tyder på en real ökning av socialbidragen.

Redan det förhållandet att socialbidragen ligger så högt som de gör är alarmerande. Vi borde under senare delen av 80-talet ha fått en nedgång i omfattning av socialbidragen med hänsyn till den högkonjunktur som har rått och den övriga ekonomiska utvecklingen. Det har inte inträffat, och det är allvarligt och naturligtvis en signal till oss att någonting i fördelningspolitiken inte fungerar som det borde.

Jag är naturligtvis också orolig inför framtiden med en kommande lågkonjunktur med liten eller ingen tillväxt i samhället under den allra närmaste tiden. Detta kan komma att försämra situationen för de allra mest utsatta om vi inte har ambitionen att med riktade åtgärder hela tiden försöka fånga upp dessa grupper och ge dem stöd.

När det gäller socialförsäkringstillägget, SOFT, har det tagit sig formen, efter det att förslaget bordlades, att många kommuner har infört kommunala SOFT, dvs. förenklade socialbidragshanteringar som har gett just utrymme för socialarbetarna att kunna arbeta aktivt med de verkliga problemen och grupperna med de omfattande behoven. Erfarenheterna av detta har på många håll varit positiva.

Jag vill också peka på att den viktigaste strukturella förändringen nu är, enligt min uppfattning, att med kraft hävda arbetslinjen, att bygga in kraftfullare åtgärder för rehabilitering, bättre samhörighet mellan system som innebär betalning av bidrag och de olika system som samhället har tillgång till för att man skall kunna komma tillbaka. Det är därför som vi skall koncentrera oss på uppföljningen av rehabiliteringsberedningens olika tankar med förslag till riksdagen som kan forma en politik som i fortsättningen blir effektivare ur arbetslinjens synpunkt.

Till sist ett ord om uteliggarna, dvs. de hemlösa och bostadslösa som gruppen ibland kallas. Jag tror att det är ett mycket sammansatt problem som vi måste närma oss på flera olika sätt. Det finns förklaringar till varför den gruppen synes öka i dag. Det har att göra med arbetsmarknadens förhållanden, bostadspolitiken och med en tidsanda som uttrycker en lägre tolerans med dessa grupper än under tidigare år. Här måste vi arbeta brett och sammansatt för att kunna nå en förbättring.

Anf. 11 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Inte heller jag skall tvista vidare med Bengt Lindqvist om kostnaderna för socialbidragen kommer att uppgå till 4,8 miljarder eller, som vissa inom Kommunförbundet har sagt, till 5,2 miljarder. Det räcker med att konstatera att även Bengt Lindqvist anser att kostnaderna ligger på

en alarmerande hög nivå. Jag säger inte detta för att det inte skulle finnas behov, utan för att situationen för människors sociala förhållanden och ekonomi är sådan att dessa bidrag är behövliga.

Det är angeläget att det inte blir någon försvagning av besvärsrätten. Jag delar uppfattningen som har kommit till uttryck från Handikappförbundet, bl.a. med tanke på vad som har kommit fram i Kommun-Aktuellt, att flertalet kommuner har samma uppfattning som den jag citerade från socialchefen i Stockholms stad.

Allmänt sett anser jag att det Bengt Lindqvist yttrade i debatten gav ett betydligt mer positivt intryck om vad han är beredd att göra än det något formella och byråkratiska svaret.

Anf. 12 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag ville plocka in ytterligare en fråga, som har blivit ett allt större problem, nämligen flyktingarnas behov av socialbidrag. Det gäller framför allt efter det att de har fått uppehållstillstånd. Ett viktigt skäl är att flyktingarna faktiskt behöver rehabilitering efter sina långa vistelser i sysslolöshet i flyktingförläggningarna. Det är något som vi i miljöpartiet har hävdat hela den tid vi har suttit i riksdagen. Det finns många skäl för att låta de asylsökande ha meningsfull sysselsättning under väntetiden. De skulle kunna bidra till Sveriges välstånd. De skulle kunna få mat, husrum och en viss dagpenning för att uträtta saker som samhället behöver hjälp med. Det får också den positiva effekten att människorna blir vana vid ett regelbundet arbete, fyra till åtta timmar om dagen, och får då lättare att anpassa sig till ett vanligt arbete igen. Det sägs när det gäller människor som har varit sjukskrivna mer än tre månader att det är svårare för dem att komma tillbaka till arbetet igen. Här kan det gälla flera år. Är Bengt Lindqvist villig att försöka göra något i denna fråga?

Anf. 13 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill kommentera det statsrådet sade om SOFT-reformen. Det tillämpas t.ex. i Stockholms kommun inom socialförvaltningens regi. Mitt parti och jag tycker att det är en väsentlig och avgörande skillnad om frågan hanteras inom socialtjänsten eller inom försäkringssystemet.

Jag själv och många från riksdagen har en positiv syn på socialförvaltningens och socialarbetarnas sätt att arbeta. Men vi vet också att den enskilda personen som måste gå till socialdistriktet för att få ekonomiskt bistånd inte alltid delar den synen. Även om man träffar en enskild sympatisk socialarbetare som tillmötesgår kraven och hjälper med konkreta åtgärder, upplever många själva processen som förnedrande, dvs. att man skall behöva gå till socialdistriktet för att man har en för låg lön eller inte har heltidsarbete eller möjlighet till det osv.

Det vore väsentligt om SOFT-reformen faktiskt genomfördes. Som Hans Göran Franck nämnde hade reformen ett brett politiskt stöd. Orsaken till att den inte genomfördes för tio år sedan, som jag uppfattar det, var helt klart ekonomiskt. Det fanns inte resurser.

Men detta fråntar inte förslaget dess berättigande. Det är lika berättigat att genomföra förslaget i dag. Jag tror att denna reform är viktig.

Hans Göran Franck ställde en fråga om översynen av socialtjänstlagen och besvärsmöjligheterna. Jag vill uttrycka min starka förhoppning om att den översyn som skall göras verkligen skall stärka den enskildes möjligheter till hjälp från socialtjänsten i olika avseenden och också rätten att överklaga när man är missnöjd med ett beslut. Denna rätt får inte inskränkas så att man kan besvära sig bara över formella fel som har begåtts från kommunens sida. Från såväl Stockholms kommun som flera andra kommuner finns det mycket litet belägg för att denna rätt missbrukas av människor i vårt samhälle. Det är viktigt att besvärsrätten inte inskränks, för den har en demokratisk aspekt som är nog så viktig att beakta i detta avseende.

Anf. 14 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara kort kommentera något av det som nu har sagts. Det gäller bl.a. insatser för flyktingar.

Jag tror att den allra viktigaste uppgiften är att få ned utredningstiderna för att man snabbt skall kunna komma över den tröskel som dessa utgör, så att flyktingarna kan få besked om de får lov att stanna eller inte. Sedan måste man arbeta för att de som får stanna snabbt kommer ut i arbete och sysselsättning. Den helt avgörande frågan är att få ned utredningstiderna.

När det gäller införandet av SOFT känner vi debattörer säkert alla argument för och emot. Jag vill för säkerhets skull bara säga att det ju inte var enbart ekonomiska skäl som gjorde att SOFT-reformen stannade upp, utan också kopplingen mellan socialarbetarna och den enskilde och risken att man med ett alltför schablonmässigt utbetalande av pengar skulle komma bort just ifrån det som vi hävdar, dvs. arbetslinjen. Därmed löper man risken att inte kunna ta itu med de verkliga problemen som leder till den enskildes svårigheter. Hela denna fråga om behandlingen av socialbidragen och socialbidragens syfte kommer alldeles uppenbart att ingå i den kommande utredningen.

Till sist vill jag bara notera den inställning som både Eva Zetterberg och Hans Göran Franck har gett uttryck för när det gäller utredningens inriktning beträffande den individuella besvärsrätten.

Anf. 15 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! En sak som jag tidigare inte har berört men som ändå har legat i vad jag har sagt är detta som Bengt Lindqvist talade om, nämligen arbetslinjen. Det är i viss mån förvånande beträffande flyktingfrågorna att man inte har beaktat arbetslinjen i högre grad när det gäller socialbidrag till flyktingar. Under årtionden har man sagt precis det som Bengt Lindqvist säger i dag, nämligen att handläggningstiderna skall förkortas och att dessa frågor på så sätt skall lösas. Det är dock ett faktum att det oavsett antalet asylsökande har varit en underdimensionering som lett till att socialbidragskostnaderna blivit alltför höga, beroende på att man inte har kunnat finna sysselsättning åt de asylsökande som hade kompenserat detta. Opinionen är nu mycket bred för att man skall lösa detta problem på ett mycket mera kvalificerat sätt än vad som hittills har skett.

När det slutligen gäller SOFT uppfattade jag det så att Bengt Lindqvist menade att de synpunkter som kom fram genom SOFT på något sätt skall

ingå och beaktas i utredningen. Det är principiellt viktiga ställningstaganden som gjordes i SOFT och på sikt är det enligt min mening alldeles klart – som vi också har gett uttryck för i en socialdemokratisk motion – att det har tiden för sig att lösa dessa frågor inom ramen för socialförsäkringssystemet i större utsträckning än via socialförvaltningarna.

Talmannen anmälde att Ragnhild Pohanka anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:77 om brott med rasistiska inslag

Anf. 16 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Ragnhild Pohanka har i en interpellation ställt ett antal frågor till mig om brott med rasistiska inslag. Hon har frågat om jag är beredd att ta initiativ för att få fram statistik över hur många invandrare/flyktingar som ute i samhället utsätts för brott som kan anses rasistiska. Hon har också frågat om jag är beredd att verka för ett förbud mot organisationer som har etnisk diskriminering på sitt program eller som utför rasistiska handlingar. Slutligen har hon frågat om regeringen är beredd att kraftfullt fördöma de brott som under det senaste året förekommit på flyktingförläggningar eller i deras närhet och om jag vill arbeta för att dessa brott utreds och motverkas.

Bakgrunden till Ragnhild Pohankas frågor är de attentat mot olika flyktingförläggningar som förekommit under senare tid.

Inledningsvis vill jag erinra om att jag i en debatt här i riksdagen den 9 november i år med anledning av en interpellation av Hans Göran Franck berörde frågor av delvis samma slag som Ragnhild Pohanka nu tar upp (prot. 1990/91:21). Jag förklarade då att jag ansåg att den brottslighet med invandrarfientlig bakgrund som förekommit är allvarlig och att det är angeläget att arbetet med att motverka sådan brottslighet fortsätter.

Jag nämnde också att regeringen i våras i en proposition (prop. 1989/90:86) redovisade sin bedömning av förekomsten av diskriminering i Sverige och behovet av åtgärder för att främja goda etniska relationer i vårt land. I propositionen betonas att arbetet med att förebygga och motverka rasism och invandrarfientlighet måste bedrivas på olika plan, bl.a. genom en aktiv välfärdspolitik och genom opinionsbildning.

Jag vill mot denna bakgrund framhålla att det inte föreligger någon åsiktsskillnad mellan Ragnhild Pohanka och regeringen om att samhället på alla sätt måste motverka tendenser till invandrarfientlighet och rasism.

När det gäller de frågor som Ragnhild Pohanka har ställt vill jag svara följande.

Många gånger kan det vara svårt att med någon större säkerhet bedöma om ett brott har rasistiska eller invandrarfientliga motiv. Det påverkar naturligtvis möjligheterna att få fram en tillförlitlig statistik över sådana brott. Fr.o.m. i år kommer emellertid brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering att redovisas särskilt i rättsstatistiken. Detta bör ge möjligheter att

bättre än hittills följa utvecklingen på detta område. Som förutskickades i den proposition som jag nyss nämnde kommer man också att undersöka möjligheterna att kartlägga brottslighet med rasistisk bakgrund genom återkommande undersökningar av t.ex. domar.

När det gäller frågan om ett förbud mot rasistiska organisationer vill jag peka på att regeringen nyligen tillkallat en särskild utredare med uppgift bl.a. att bedöma vilka olika möjligheter det finns att öka skyddet mot organisationer som främjar eller uppmanar till rasdiskriminering (dir. 1990:37). I uppdraget ingår att överväga möjligheten att skärpa nuvarande lagstiftning så att även bildandet av en rasistisk sammanslutning eller deltagandet i en sådan organisaiton kriminaliseras. Även andra alternativ skall kunna övervägas i syfte att förstärka samhällets skydd mot rasistisk verksamhet.

Som svar på Ragnhild Pohankas övriga frågor vill jag åter stryka under att jag anser att brottslighet med invandrarfientlig bakgrund är synnerligen allvarlig och att det finns all anledning att bekämpa den med kraft. Det gäller inte minst brott av det slag som utgör bakgrunden till interpellationen. I fördömandet av brottslighet med rasistisk karaktär instämmer alltså både jag och regeringen i övrigt. Att utreda och motverka brott är dock en fråga i första hand för de rättsvårdande myndigheterna, dvs. polis, åklagare och domstolar.

Till sist vill jag säga att enligt min mening ger redan vår nuvarande lagstiftning goda möjligheter att ingripa mot företeelser som är uttryck för rasism eller annan invandrarfientlighet. De åtgärder som vidtagits under senare tid för att motverka diskriminering på etnisk grund hindrar dock självfallet inte att vi också i fortsättningen måste följa utvecklingen uppmärksamt. Den utredning som jag tidigare har redogjort för bör kunna ge underlag för att bedöma om ytterligare lagstiftningsåtgärder är nödvändiga.

Anf. 17 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var relativt intetsägande, men i största allmänhet ändå positivt till min interpellation.

Jag vet att det har tillsatts en utredning om etnisk diskriminering, och jag har själv deltagit i debatter om dessa frågor ett flertal gånger.

Man vill i första hand ta till andra åtgärder än förbud. Om andra lagstiftningsalternativ inte räcker för att stärka samhällets skydd kan man tänka sig ett direkt organisationsförbud. Detta stod i pressmeddelandet från den 1 juni 1990 med Hans Stark som utredare. Utredaren skall också undersöka möjligheterna att lagstifta mot etnisk diskriminering i arbetslivet och göra en översyn av lagen mot etnisk diskriminering. Jag tycker att det är mycket viktigt att så sker.

Det finns grundlagsmässigt inget som hindrar en sådan lag. Många faktorer väger tungt för stiftande av en sådan lag. I den FN-konvention som vi har skrivit under står inskrivet att alla former av rasdiskriminering skall avskaffas. Många tunga juridiska instanser tillstyrkte tillkomsten av sådan lag, när förslaget var ute på remiss. Vid brottet hets mot folkgrupp är det också viktigt att rätt till skadestånd införs för den som utsätts. Detta kommer väl att tas upp i lagen, och vi kommer att få tillfälle att debattera det senare.

I många anföranden av vår invandrarminister, och även i anföranden av

statsministern Carlsson, har fördömanden uttalats mot dessa attentat. I maj och juni gjordes flera gånger skarpa uttalanden, eftersom det blev allt vanligare med brott mot flyktingförläggningar och mot de boende på förläggningarna.

Jag har däremot inte kunnat finna något offentligt avståndstagande från justitieministerns sida. Men jag tackar för det som har kommit i dag. Jag tycker att det var ett starkt ställningstagande och att det är bra. För att man skall kunna stärka polisens arbete efterlyser jag kraftigare åtgärder mot de rasistiska brotten.

Man skall ta reda på hur brotten går till. Är de organiserade eller sprider sig "smittan" från ort till ort? Finns det någon möjlighet att ta reda på varifrån den härstammar? Jag förstår att vissa av brotten naturligtvis inte är organiserade utan att det är fråga om punktbrott, som sprider sig genom tidningar och intresse för dessa frågor hos vissa ungdomar. Det kan också hända i fyllan och villan. Det har dock varit för många brott för att man skall låta det stanna vid det. Vid de första tillfällena då brott begicks kunde man kanske tro att det rörde sig om enstaka händelser. Sedan branden i Kimstad har det dock varit för många. Det har kastats för många brandbomber, bränts för många kors, och för många asylsökande har blivit hotade på olika sätt eller blivit misshandlade.

Till saken hör också att man på vissa förläggningar försöker undanhålla pressen händelserna, emedan man anser att förövarna i huvudsak vill ha massmedias intresse. Jag har varit i kontakt med flyktingförläggningar, åtmistone tre stycken, som hävdar att de försöker hålla tidningarna utanför. Det må vara ett riktigt ställningstagande, men faktum är att allmänheten inte känner till det. I de fall allmänheten känner till brotten, tycker man att det får vara nog och att man inte vill bidra till det. Det är kanske bra att det står i tidningarna i alla fall. Incidenterna är således ännu mer vanligt förekommande än vad allmänheten känner till.

Enbart det faktum att man vistas på en förläggning tycker jag utgör förtryck i sig. Sysslolösheten är ett oerhört stort förtryck liksom de långa väntetiderna, trångboddheten tillsammans med okända människor, osäkerheten, ovissheten, låsta dörrar och dessutom – under de senaste åren – rädslan för terrorism, brandbomber och rasistiska övergrepp genom korsbränning, glåpord och t.o.m. överfall.

Den 1 juni kastade tre unga män flaskor med brinnande bensin mot flyktingförläggningen Jättunahemmet i Flen. De har fått sex månaders fängelse. I några andra fall har fängelsestraff också utdömts. Jag kan inte svara på hur många, men det rör sig om åtminstone tre olika. Tingsrätten i Tierp sade efter en dom att samhället måste agera med skärpa mot den ökande invandrarfientligheten, som också har tagit sig uttryck på små orter där den egentligen inte fanns tidigare.

Vad gör landets högsta juridiska myndigheter? Hur agerar polischefen och justitieministern?

Andra rasistiska brott kan ju mycket väl ha samband med attentaten och brotten i och runt flyktingförläggningarna. Rikspolisstyrelsens utredning av 2 000 brott under senare delen av 80-talet ger en kraftig markering av hur

stort det här problemet var redan för några år sedan. Problemet har med all säkerhet växt sedan dess. Här finns inga tillgängliga siffror.

Justitieministern hävdar att även vår nuvarande lagstiftning ger goda möjligheter att ingripa mot företeelser som är uttryck för rasism eller annan invandrarfientlighet. Jag delar justitieministerns åsikt i det här fallet.

Nu är min tid slut, och jag avser att återkomma i min replik.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1990/91:FiU5–FiU7 och FiU9
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU3 och SkU5
Justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU5–JuU7
Lagutskottets betänkande 1990/91:LU14
Kulturutskottets betänkande 1990/91:KrU8
Trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU8 och TU9
Näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU7, NU9, NU11, NU13 och NU14

6 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:60 Offentlighet, integritet och ADB

Skrivelse
1990/91:62 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

Lagutskottets betänkande
1990/91:LU13 Vårdnad och umgänge

Bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU5 Lagstiftning till följd av beslutet om en ny regional statlig förvaltning

7 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 30 november

1990/91:270 av *Lennart Brunander* (c) till statsrådet Erik Åsbrink om lagen om allmän investeringsreserv:

Jordbrukare liksom andra egna företagare har kunnat sätta av medel till allmänna investeringskonton. Enligt beslutet om omläggningen av skattesystemet skall reserverna avvecklas under de kommande åren. Enligt de nu gällande förordningarna kan reserverna bara användas till vissa investeringar.

Den tidigare beslutade omläggningen av jordbrukspolitiken kommer att kräva investeringar i nya verksamheter utanför den traditionella jordbruksnäringen. Det gäller t. ex. investeringar i anläggning av energiskog och andra bioenergiodlingar. Vidare skulle en möjlighet att ta i anspråk investeringsreserv för pensionsförsäkringar underlätta omställningen av jordbruket.

Detta var två exempel på investeringar som i dag inte är möjliga att göra med gällande bestämmelser. För att få en effektiv omställning av jordbrukspolitiken är det angeläget att jordbrukarna ges ökade möjligheter att investera. Detta kan ske genom en förändring av lagen om allmän investeringsreserv (1979:610, 8 §). I dag har jordbrukarna totalt ca 2,3 miljarder kronor avsatta på allmänna investeringskonton.

Är regeringen beredd att ändra lagen om allmän investeringsreserv så att jordbrukare har möjlighet att göra ökade investeringar?

1990/91:271 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om åtgärder för att få tillåtelse för barn med dubbelt medborgarskap att lämna Irak:

I dag, när glädjen är stor över att den svenska gisslan i Irak kommer hem till Sverige, blir sorgen så mycket större hemma hos familjen Svensson i Eskilstuna. Deras dotter, Maria, är kvar i Irak trots att hon skulle vilja komma hem till Sverige med sina barn. Jag är väl medveten om att detta inte är ett vanligt gisslanfall, utan att komplicerade faktorer med det ena barnets dubbla medborgarskap försvårar situationen. Icke desto mindre vill jag fråga utrikesministern vilka möjligheter som finns att lösa också detta fall med en svensk medborgare, som mot sin vilja tvingas kvarstanna i Irak, på ett lyckligt sätt.

1990/91:272 av *Sven-Olof Petersson* (c) till justitieministern om patent på liv:

Cancermusen från Harward var det först genmanipulerade däggdjur som patenterades i USA. Europeiska patentorganisationen, EPO, har hittills avvisat patent på musen. Nu hävdar EPOs tekniska besvärsnämnd att cancermusen har skapats genom ett "mikrobiologiskt" förfarande. Bedömningen av detta fall kommer att avgöra inställningen till rätten att få patent på liv.

Jag vill mot denna bakgrund fråga justitieministern vilken regeringens uppfattning är om rätt att få patent på liv.

8 § Kammaren åtskildes kl. 12.07.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Måndagen den 3 december

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:81 om ensamstående föräldrars situation 1
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Eva Zetterberg (v)
3 § Svar på interpellation 1990/91:84 om rätten till socialbidrag 6
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Hans Göran Franck (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
Eva Zetterberg (v)
4 § Svar på interpellation 1990/91:77 om brott med rasistiska inslag . 13
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
5 § Förnyad bordläggning 16
6 § Bordläggning 16
7 § Anmälan om frågor
1990/91:270 av Lennart Brunander (c) om lagen om allmän investeringsreserv 16
1990/91:271 av Per Gahrton (mp) om åtgärder för att få tillåtelse för barn med dubbelt medborgarskap att lämna Irak 17
1990/91:272 av Sven-Olof Petersson (c) om patent på liv..... 17

gotab 97409, Stockholm 1991